

Fugitivas e fugitivs en scola

■ **Durant l'instrucziun da gimnastica sa zuppa in giuvenil tuttenina sbragind en il local d'urdains. – Suentar ch'in mat ha savì far in di senza problems ils quints declerads, para el d'avair emblidà tut il di suenter. – In uffant fugitiv plunta in auter uffant da la medema vegliadetgna senza in motiv constatablel d'ordaifer. Tge è capità en tals cas? E co reagir sin in tal cumportament? Ina brochura realisada dal Servetsch psicologic da scola dal Grischun en collavuraziun cun personas dal fatg duai dar respostas curtas e concretas sin tals dumondas.** Bliers uffants fugitivs han fatg tras chausas terriblas en lur pajais da derivanza e sin la fugia. Els derivan d'in auter milieu da vita cun in'otra lingua, cun autras normas e structuras. Tuttenina ston els s'orientar en in mund ch'è ester per els, senza pudair discurren lur lingua e duvrar lur pleds per il spavent fatg tras. Ils geniturs èn savens traumatisads er els, emprovan da supprimer quai ch'els han fatg tras e na pon strusch sustegnair lur uffants en lur svilup. Els ston l'emprim s'occupar da la nova situaziun da vita, chattar qua la storta e reponderar lur disas.

Fugitivas e fugitivs en Svizra han bain ina vita relativamain segira, savens però sut cundiziuns finanzialmain difficilas ed isoladas. Povrad chaschuna sentiments da turpetg. Er remartgas xenofobas u sguards sprechtsants rendan uffants e giuvenils fugids supplementarmain malsegirs e chaschunan temas. Las sfidas che famiglias da fugitivs ston dumagnar èn numerusas e n'èn betg da sutvalitar en lur intensità.

Trauma

In trauma è il far tras ina smanatscha existenziala che chaschuna ina desperaziun profunda tar las personas pertutgadas. En quest connex po la persona esser stada confruntada sezza, sco perdita u tras raquints cun quai ch'è capità. Umans reageschan en moda fitg differenta sin experientschas grevmain stressantas. Sch'i restan enavos disturbis permanentes suenter l'eveniment traumatic, discurren ins d'in disturbi traumatic consecutiv.

Ina furma fitg frequenta d'in disturbi traumatic consecutiv è l'uschenumà disturbi post-traumatic da stress. Quest disturbi sa manifestescha tras las suandantas quatter caracteristicas principalas: regurdientschas che returnan adina puspè – evitaziun – patrats negativs – surexcitaziun. I suonda ina curta descripiun da questas quatter caracteristicas.

Regurdientschas che returnan adina puspè: Regurdientschas da las experientschas traumaticas returnan adina puspè en moda nuncontrollada en furma da «flash-backs» u da nauschs siemis, saja quai en scola, en il mintgadi u durant la notg. Sa-

La premessa ch'ills uffants e giuvenils pon s'integrar ed emperder è ch'els vesan e pon prender la scola sco lieu segir.

FOTO PD

vens na reusseschi betg da far svanir quests maletgs, quai po chaschunar grondas temas e desperaziuns. Tals maletgs vegnan clamads da stimul (ramurs, odurs e.u.v.) u er d'emoziuns che stattan en in connex cun las experientschas traumaticas. Tals stimul che cloman las nauschas regurdientschas èn savens difficils d'identifitgar per l'uffant e per ses ambient.

Evitaziun: Perquai che las regurdientschas nunvulidas a las experientschas traumaticas èn uschè engrevigiantas, emprovan las personas pertutgadas d'evitar e d'emblidar tut quai che las tira endament quel eveniment sgarschavel (discurs, lieus, patrats, tschertas situaziuns u tscherts umans e.u.v.). Er quai na reussescha savens betg. Savens è l'evitaziun er colliada cun ina retratga dal mintgadi e da la famiglia.

Patrats negativs: Bliers uffants e giuvenils traumatisads han in'opiniun fitg negativa da sasezs, dal mund e da lur avegnir. Patrats da suicidi pon en rars cas esser ina consequenza da tals patrats negativs.

Surexcitaziun: Uffants e giuvenils traumatisads sa chattan savens en ina prontezza d'alarm permanenta per sa proteger cunter ina traumatisaziun futura. Accompagnada vegn quella da tensiun, problems cun il sien, difficultads da concentrari, excitabladad e spaventuadad.

Per part sa mussan supplementarmain als sintoms numnads qua survart er sintoms dissociativs. Dissociaziun è ina pussaivladad per surviver psichicamain situaziuns che sa repetan e ch'èn extremamain smanatschantas. Qua supprima la persona pertutgada sentiments e sensi-

bladads. Questa moda da reagir vegn repetida, sche privels sa mussan puspè. Tals modas da sa cumporartan cunter tema e mitigeschan per il mument la miseria. A pli lunga vista però chaschunan ellas che la persona na considerescha ina part da ses sentiments e da sias experientschas betg pli sco ses agens.

Consequenzas ed intervenziuns en scola

La premessa ch'ills uffants e giuvenils pon s'integrar ed emperder è ch'els vesan e pon prender la scola sco lieu segir. In rom quiet, fidà e previsibel è la basa per quai. Uffants e giuvenils traumatisads basegnan en scola personas d'instrucziun ch'als tractan cun stima e ch'als sustegnan e promovan en lur stadi da svilup. Per in uffant fugitiv avess la persona d'instrucziun dad esser ina persona da confidenza, cun la quala el pudess – sch'el vulesch quai da sai anora – discurren da sias experientschas terriblas. La persona d'instrucziun na dastga però mai dumandar ora l'uffant!

Personas d'instrucziun avessan d'avair ina tenuta che s'orientescha vi da las resursas. Ir enturn cun scolaras e scolaras traumatisads po esser ina chargia per las personas d'instrucziun. Perquai stuessan las personas d'instrucziun dar adatg d'enconuscher lur cunfins persunals. Ellas n'èn naginas psicoterapeutas. I dovra però ina prontezza d'extender las atgnas ideas e cumpetenzas pedagogicas per pudair s'occupar da las modas da cumporartan dals uffants e giuvenils pertutgads. Ultra da l'autoreflexiun e da la cussegliaziun collegiala po vegnir recomandada la supervisiun. Igl è impurtant che las personas d'instrucziun tractian ina l'otra cun atenziun e stima e ch'ellas hajan tgira da sasezzas. Pli bain che quai gartegia e pli bain ch'ellas pon esser qua per ils uffants e giuvenils.

Concentraziun/attenziun

Pervi da la prontezza d'alarm permanenta han uffants e giuvenils traumatisads grondas difficultads da sa concentrar. Pervi da la spaventuadad ch'è colliada cun quai èn els distract. Vitiers vegnan savens disturbis dal sien. Per quest motiv èn uffants e giuvenils stancients ed han supplementarmain difficultads da sa concentrar sin l'instrucziun.

Intervenziuns: Laschar seser l'uffant/ il giuvenil en vischinanza da la persona d'instrucziun, perscher structuraziun regulara e sustegn d'ordaifer, s'atschertar tar incumbensas, sche quellas èn vegnidas chapidas. Tematisar eventualmain

cun l'uffant e cun ses geniturs il sien e l'igièna da sien.

Emprender

Il tscharvè d'uffants e da giuvenils traumatisads n'è betg en cas da prestar il medem sco in d'uffants e da giuvenils sauns. Uschia dovran uffants e giuvenils traumatisads savens dapli temp per emperder novs cuntegns.

Intervenziuns: Paziènza da vart da las personas d'instrucziun, far connex uschè concret sco pussaivel en l'intermediaziun da la materia, repeter adina puspè las basas, sclerir cun quità il stadi da savida actual (cun stimar quai ch'è vegni emperdi fin ussa resguardond ils cuntegns specifics per la cultura da l'uffant u dal giuvenil). Er sch'els han ina buna intelligenza, han uffants traumatisads savens in cler retard tar l'emperder en scola.

Stadis dissociativs

Uffants ch'han dissocià en la situaziun traumatica reageschan savens puspè cun ina dissociaziun, sch'els vegnan regurdads al trauma. Els reageschan uschia sco sch'els sa chattassan puspè en la situaziun da quella giada. Els daventan airis u sa cumporant en moda fitg agitada e n'èn betg pli accessibels per il mund exterior.

Intervenziuns: Metter a disposiziun ballas da stress (ferms stimul han savens in effect che fraina la dissociaziun). En cas d'ina dissociaziun: Dar orientaziun (ir vers l'uffant, al dir nua ch'el sa chatta e tgi ch'el è), quietar (mussar a l'uffant ch'el sa chatta en segirezza). Far tut quai che promova il connex cun la realità.

Cumporament agressiv

Uffants e giuvenils traumatisads han difficultads da regular lur emoziuns. Quai po avair differents motivs. Pervi da la surexcitaziun è d'ina vart il nivel da stress permanentamain pli aut e la toleranza da frustraziun correspondentamain reducida. Da l'otra vart vegnan els savens irritads d'uschenumnads triggers: Sch'els vegnan tutgads ad in lieu fallà che tira endament la violenza subida, vegn l'eveniment actualisà puspè, quai che po chaschunar acziuns nunponderadas.

Perquai che las resursas en il sistem famigliar mancan respectivamain pervi dals disturbis psichics dals geniturs n'han tscherts uffants betg emperdi da regular adequatamain lur sentiments.

Intervenziuns: Tematisar l'ir enturn cun violenza e cun ravgia, sco persona d'instrucziun esser in exempel, stgaffir pussaivladads da retratga, discutar posteriuramain las situaziuns e sclerir malchapientschas. Tractar sche pussaivel questas temas er cun ils geniturs da l'uffant. Fu-

gitivas e fugitivs minorens vegnan confruntads cun violenza er en Svizra, mesuras per la proteccziun dals uffants pon esser in ulteriur sustegn.

Cumporament social e relaziuns

Pervi da la disfidanza envers auters umans sin fundament da quai ch'els han fatg tras, han uffants traumatisads savens difficultads d'entrar en ina relaziun cun auters uffants.

Bliers uffants e giuvenils fugitivs han savens enconuschentschas linguisticas ch'èn meglras che quellas da lur geniturs ed èn dumandads fermamain en l'ambient famigliar: Els translateschan tar terminas da medi e d'autoritads, ston surpilgiar blera responsabladad per ils geniturs. Uschia resta pauc temp per tgirar relaziuns. Ultra da quai engrevgeschan barrieras linguisticas e culturalas d'entrar en contact cun auters uffants.

Intervenziuns: Ordaifer il rom famigliar dovran uffants fugitivs traumatisads relaziuns fidadas e bainvulentas che decleran il nov ambient. Per concepir raschunavlamain il temp liber che duai avair sco finamira tant da realizar, nua che las atgnas resursas èn, sco er da promover l'integrasiun sociala, dovran els per exempel l'accompagnament da personas che fan lavur sociala da scola. Per reducir barrieras linguisticas e culturalas e per sclerir malchapientschas dovran els savens er sustegn d'autras personas.

Requirentas e requirents d'asil minorens senza accompagnament

Ils giuvenils minorens senza accompagnament èn ina grupp da fugitivs spezialmain vulnerabla che dovra proteccziun e sustegn. Sin lur fugia eran els sulets ed han stuì guardar per sasezs ed eran eventualmain exposts a differentas experientschas da violenza. Els dovran fitg blier sustegn per pudair s'integrar. Perquai ch'els sa strategnan en Svizra senza lur geniturs u senza in'otra persona cun dretg da tgira, èn els per regla suttaless ad in'avugadia. Personas specialisadas correspondentas cusseglian e represchentan uffants e giuvenils, sche necessari fin ch'els cuntanschan la maiorenità.

Particularitads da la collavuraziun cun geniturs

La lavur cun geniturs da fugitivas e fugitivs minorens è ina sfida speziala pervi da las bleras chargias da questas famiglias. Per quests geniturs è impurtant ch'els survegnan – correspondentamain a lur pussaivladad – puspè la controlla per pudair sustegnair lur uffants e giuvenils.

Per bliers geniturs d'uffants fugitivs è la scola in dals emprims contacts cun las instituziuns da noss pajais. L'engaschament da personas scolaras professionalmain sco interpretas interculturalas e d'intermediaturas ed intermediaturas da cultura (sche pussaivel en la lingua materna) è sa cumprovà en il discurs cun geniturs che na san anc betg discurren ina da nossas linguas uffizialas. Quai gida ils geniturs da vegnir a savair co ch'els pon sustegnair concretamain lur uffants.

Contactar autras personas specialisadas

Sin basa dal lieu segir è la scola cumpetenta per intermediar ils cuntegns pedagogics. En cas da basegn pon las fugitivas ed ils fugitivs minorens vegnir sustegnids en scola dal servetsch psicologic da scola, da la psichiatria d'uffants e da giuvenils e – sche avant maun – da la lavur sociala da scola.

La presentaziun:

Uffizi per la scola populara ed il sport (Servetsch psicologic da scola). Fugitivas e fugitivs en scola. Cuir 2017.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4219
www.chatta.ch

Bliers uffants fugitivs han fatg tras chausas terriblas en lur pajais da derivanza e sin la fugia.

FOTO: PD